İmamın Arkasında Cemaatin Kıraatta Bulunup Bulunmaması

س ص ح ب

İmamın arkasında me’mum (cemaat)’in kıraatta bulunması özellikle fatihayı okuması meselesinde, Rasulullah (s.a.v) ‘den gelen rivayetlerin farklılığından dolayı gerek sahabiler gerekse tabiin ve ulema ihtilaf etmişlerdir. Bizim bu yazıyı ele almamızdaki ana gaye özellikle günümüzde darbe vurulmaya çalışılan mezheplerin her birinin bu görüşlerde bir delile ve hüccete dayandığını, bilhassa görüşleri ile sünnete aykırı olduğu sanılan Hanefi Mezhebinin ne kadarda fazlası ile kuran ve hadis bütünlüğünü koruduğunu beyan etmektir.

Bu meselede Ulema 3 farklı görüşe gitmişlerdir. Biz öncelikle ilk iki görüşü, o görüşte olan ulemayı ve delilleri zikredeceğiz. Son olarak da bizden talep edildiği üzere Hanefi Mezhebinin görüşünü ve delillerini daha tafsilatlı bir şekilde ele alacağız. Muvaffakiyet ancak Allah’tandır…

1. **GÖRÜŞ:**

Namaz sesli veya sessiz olsun me’mum (cemaat) imamın arkasında fatihayı okur.

Bu görüşe giden ulema: Evzâi, Leys bin Sad, Ebu Sevr , Urve bin Zübeyr , Saîd bin Cübeyr , Hasan Basrî , Mekhul ve İmamı Şafiî’dir(Kavli cedid). Allah’ın rahmeti hepsinin üzerine olsun

Şafiî mezhebine göre sırri namazda fatiha farz olarak süre ise sünnet olarak okunur. Cehri namazda cemaat sadece fatihayı okur ve eğer yetiştirememekten korkmaz ise imam ile beraber okuması mekruhtur. Eğer ki imamın kıraatını duymuyor ise fatihaya süreyi ilave etmesi sünnettir. Buna göre Şafiî mezhebinde imama rükû halinde yetişen hariç fatihayı okumak mutlak olarak her namaz kılana farzdır. İmama rükûda yetişen için ise o rekâtın fatihası düşer.

Bu görüşün delilleri;

‘‘عن عبادة بن الصامت كنا خلف رسول الله صلي الله عليه وسلم في صلاة الفجر فقرأ فثقلت عليه القراءة فلما فرغ قال لعلكم تقرؤن خلف امامكم قلنا نعم يا رسول الله فقال فلا تفعلوا الا بفاتحة الكتاب فانه لا صلاة لمن لم يقرأ بها’’

Ubade bin Samit’ten rivayet olunmuştur ki: Biz Rasulullah (s.a.v)’in arkasında sabah namazını kılıyorduk. Kıraatta bulundu ve kıraat ona ağır geldi. Namazı bitince ‘’Herhalde siz imamın arkasında kıraatta bulunuyorsunuz‘’ dedi. Biz de evet Ey Allah’ın Rasulu dedik. Dedi ki; ‘’Fatiha hariç okumayın. Zira onu okumayanın namazı olmaz.’’

(Hadisi Ebu Davud, Tirmizi, Nesâi, Darakutni, Ebu Nuaym, İbnü Hibban, Hâkim, Ahmed ve Esrem rivayet etmiştir)

Bu hadisin sabah namazında vuku bulmuş olması, cehri namazda da fatihanın

gerekliliği hakkında en açık delilidir.

Yine bir başka delil iseBuhari ve Müslim'in Rasulullah (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)den rivayet ettiği"لاصلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب"(Fatiha süresini okumayanın namazı yoktur) hadisi şerifidir.

Ve yine bu manada Darakutnî'nin Rasulullah'tan şu hadisi rivayet etmiştir:

''لا تجزئ صلاة لا يقرأ الرجل فيها بفاتحة الكتاب''

''Kişinin fatihayı okumadığı namaz yetersizdir.''

Hadisler geneldir yani hem cemaati hem de imamı kapsamaktadır. Dolayısı ile her namaz kılanın fatihayı okuması namazın sahih olabilmesi için şarttır.

2. GÖRÜŞ:

Sırri namazlarda cemaat imamın arkasında kıraat yapar. Ancak cehri namazlarda kıraatta bulunmaz.

Bu görüşe giden ulema: İbnü Şihab, Katade, İbnü Mübarek, İshak, Taberî, İmamı Şafiî (Kavli kadim), İmam Malik ve Ahmed İbni Hanbeldir.

Maliki ve Hanbelî mezheplerinde asıl görüşe göre sırri namazda me'munun fatihayı okuması müntahaptır. Ancak Malikilere göre cehri namazda fatihanın okunması mutlak olarak mekruh iken, Hanbelilerde me'mumun imamı duymaması halinde veya imamın susma anlarında fatihayı okuması yine müntahaptır.

Bu görüşün delilleri;

''واذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلكم ترحمون(''الاعراف)204

''Kuran okunduğu zaman hemen onu dinleyin ve susun, ta ki siz acınasınız''

Ebu Davud ve Beyhakî Ahmed İbni Hanbel'den bu ayetin namaz hakkında indiğinde icmanın olduğunu nakletmişlerdir. Bununla ilgili birçok hadis vardır. Ayet ise sadece cehri namaz için bir delildir, zira susup imamın kıraatını dinlemek cehri namazda mümkündür. Nitekim İmamı Malik Muvatta adlı eserinde bununla ilgili şu hadisi rivayet etmiştir;

"أن رسول الله صلي الله عليه وسلم انصرف من صلاة جهر فيها بالقراءة فقال هل قرأ معي منكم من احد فقال الرجل انا يا رسول الله فقال اني اقول ما ليانازع القران فانتهي الناس عن القراءة مع رسول الله صلي الله عليه وسلم فيما جهر به من الصلاة حين سمعو ذالك''

Malik, Zuhri'den o da İbni Ükeyme El-Leysi'den o da Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir ki; Rasulullah (s.a.v.) kıraatını sesli yaptığı bir namazdan ayrıldı(bitirdi) ve hemen dedi ki '' sizden biri benimle beraber okudu mu? Bir adam: Ben ya Rasulallah dedi. Ebu Hureyre dedi ki: Rasulullah '' Bende diyorum ki bana ne oluyor da kuranda benle çekişiliyor'' dedi. İnsanlar bunu duyduktan sonra cehri namazlarda Rasulullah (s.a.v.) ile beraber kıraattan sakındılar.

Bu hadis de ayetin cehri namaza mahsus olduğunun bir delilidir. Şafilerin delillerinde zikredilen ‘’Fatihayı okumayanın namazı yoktur ‘’ hadisinin genelliğini ise hem ayet hem de bu hadis ile sırri namaza mahsus kılmışlardır. Sırri namazda okumanın müstehap olmasını hem Şafiîlerin bu hadisi hem de Tirmizi ve Darakutninin rivayet ettiği اذا اسررت بقراءتي فاقرؤا’’sessiz okuduğumda okuyun’’hadisi ile delillendirmişlerdir. Kıraatın müstehap olduğunun dolayısı ile kıraatı terk edenin namazının yeterli olmasının delili olarak ise, senedini ilerde detaylı zikredeceğimiz Cabir bin Abdullah’ın Rasulullah’tan rivayet ettiği:‘’Kimin İmamın arkasında kılar ise, muhakkak ki imamın kıraatı onun kıraatıdır.’’hadisini göstermişlerdir. Bu şekilde bütün hadislerin arasını cem etmeye çalışmışlardır.

3. GÖRÜŞ:

İmamın arkasında me’mum, namaz cehri veya sırri olsun kıraat etmez. Bu görüşün sahipleri: Sevri, İbnü Uyeyne, İbnü Ebi Leyla, Hasan İbni Salih İbni Hayyan, İbrahim En-Neha’i, İmamı Azam Ebu Hanife ve ashabıdır. Sahabeden ise Zeyd ibni Sabit, Cabir İbni Abdullah, Abdullah İbni Mesud ve ashabıdır.

Hanefi mezhebinde sahih olan görüş imamın arkasında kıraatın tahrimen mekruh olması ve namazı bozmamasıdır.

Bu görüşün delillerine gelince: Bunu kuran, sünnet ve kıyas olarak üçe ayıracağız.

Kurandan delil geride zikrettiğimiz Âraf süresinin 204.ayetidir ki ayet ne cehri ne de sırri namaz ile kayıtlanamaz. Nitekim ayetteki ‘’واذا قرئ kuran okunduğunda’’ mutlaktır. Hadisi şerif ile burayı kayıtlamak nesihtir ki zanni olan bir hadis ile bu mümkün değildir. Gelelim ayetteki iki emire: biri ‘’dinleyin’’dir ki bu sadece cehri namazda mümkündür. İkincisi ise ‘’insat (susmak)’’ tır ki bu da mutlaktır: hem cehri hem sırri namazda mümkündür. O zaman ayetin tam tefsiri şudur; (واذا قرئ القرأن) ‘’Kuran cehri veya sirri olarak okunduğunda(فاستمعوا له)cehr halinde dinleyin, (وانصتوا) cehri veya sırride susun’’. Ayetin, namazdaki kıraat hakkında inmesinde icma olduğuna göre o zaman ayetteki emre uymamak tahrimen mekruhtur. Bilhassa cehri namazda iki emir nedeni ile bu daha kesindir.

Hadislere gelince, bunları üç kısımda inceleyeceğiz

Rasulullah (s.a.v.)’e ait olan (merfu) hadisler

عن ابي هريرة قال رسول الله :انما جعل الامام ليؤتم به فاذا كبر فكبروا واذا قرأ فأنصتوا واذا قال سمع الله لمن حمده قولوا ربنا لك الحمد

Ebu Hureyre merfu olarak (Rasulullahtan rivayetle) rivayet ediyor; ‘’İmam ancak kendisine uyulması için imam kılınmıştır. O tekbir getirdiğinde tekbir getirin, O okuduğunda susun, O سمع الله لمن حمدهdediğinde ربنا لك الحمدdeyin’’. (Nesaî, İbnü Mace Ebu Hureyre’den, Ebu Davud, Bezzar, İbnü Adiyy ve yine İbni Mace: Ebu Musa’dan bu hadisi rivayet ettiler.)

Hadisteki واذا قرأ فأنصتواziyadesini Müslim Ebu Musa’dan rivayet etmiştir. Her ne kadar Ebu Davud ve bazı âlimler ziyadeyi kabul etmeseler de ziyadeyi İmamı Müslim gibi bir âlim tashih etmiştir. İmamı Ahmed’den de sahih olduğu

rivayet edilmiştir.

Hadisten istidlal veçhine gelince: ‘’İmam okuduğunda‘’ ifadesi kayıtlanmamıştır ve hem cehri hem de sırriyi ifade eder. O halde hadisteki ‘’Susun’’ emri her ikisi için de geçerlidir.

قال محمد اخبرنا ابو حنيفة نا ابو الحسن موسي بن ابي عائشة عن عبد الله بن شداد بن الهاد عن جابر بن عبدالله عني النبي صلي الله عليه وسلم انه قال:من صلي خلف الامام فان قراءة الامام له قراءة (اخرجه محمد في الموطا)

İmamı Muhammed, Ebu Hanife’den o Ebu-Hasan Musa İbni Ebi Aişe’den, o Abdullah İbni Şeddad İbni El-Had’dan o Cabir ibni Abdullah’dan O da Rasulullah (s.a.v.)’den rivayet ediyor ki: Rasulullah şöyle dedi ‘’Kim ki imamın arkasında namaz kılar ise, muhakkak ki imamın kıraatı onun kıraatıdır.’’ (Muvatta/İmamı Muhammed). Bu senet Buhari ve Müslim’in şartına göre sahihtir. (Kemal İbni Hümam)

Bu hadis hem Cabir (r.a.)’tan hem de farklı sahabilerden aynı manada rivayet edilmiştir. Biz Cabir (r.a.)’tan gerek merfu gerekse mürsel olarak gelen farklı senetleri bize yetecek kadar zikredeceğiz.

Ahmed İbni Müni, İshak el-ezrak’tan, o Süfyan el-ezrak’tan, o hem Süfyan hem de Şerik’ten, o ikisi Musa İbni Ebi Aişe’den, o İbni Şeddad’dan, o da Cabir (r.a.)’dan o da Rasulullah’tan bu hadisi rivayet etmiştir. İbni Hümam bu senedi zikrettikten sonra demiştir ki: bunun ile anlaşıldı ki Dârakutninin ‘’Bu hadisi Ebu Hanife ve Hasan İbni İmareden başkası Cabir(r.a.)’dan isnad etmemiştir.’’ sözü batıl bir iddiadır, zira burada Şerik ve Süfyan gibi büyük hadis hafızları da bunu Cabir(r.a.)’tan rivayet etmiştir. Bu senet Müslim’in şartına göre sahihtir.(İbnü Hümam)

Ahmed bin Münî yukarıdaki senet ile bu hadisi mürsel olarak da rivayet etmiştir. Ancak Şerik ve Süfyan yerine Cerir’i zikretmiştir.

Abd İbni Humeyd, Ebu Nuaym’dan, o Hasan ibni Salih’den, o da Ebuz-Zubeyr’den, o Cabir (r.a.)’dan o da Rasulullah’tan rivayet etmiştir. (Bu senedde Ebuz-Zubeyr de Cabir (r.a.)’ı zikretmiştir ve hadis merfudur.)

İmamı Tahavî bu hadisi, Hasan İbni Salih, o hem Cabir el-Cuafî hem de Leys İbni Eslem’den, bu ikisi Ebuz-Zubeyr’den, o Cabir (r.a.)’dan, o da Rasulullah’tan rivayet etmiştir.

Leys İbni Sâd, Ebu Yusuf’tan, o da Ebu Hanife’den yukardaki ilk senet ile rivayet etmiştir ki;

ان رجلا قرأ خلف النبي صلي الله عليه وسلم في الظهر او العصر واومأ اليه رجل فنهاه فلما انصرف قال اتنهاني ان اقرأ خلف النبي فتذاكرا حتي سمع النبي صلي الله عليه وسلم فقال رسول الله من صلي خلف الامام فان قراءة الامام له قراءة (مسند ابي حنيفة)

Bir adam öğlen veya ikindi namazında Rasulullah (s.a.v.)’in arkasında kıraatta bulundu. Başka bir adam ona işaret etti ve onu kıraattan nehyetti. O adam namazı bitince dedi ki: Beni Rasulullah (s.a.v.)’in arkasında okumamdan yasaklaklıyor musun? Ve bunu konuşurlar iken Rasulullah (s.a.v.) onları

işitti ve dedi ki ‘’Kim ki imamın arkasında namaz kılar ise, muhakkak ki imamın kıraatı onun kıraatıdır.’’

Muhammed bin Fazl ve Süleym bin Müslim, Ebu Hanife’nin yukarıdaki senedi ile Cabir (r.a.)’tan rivayet ediyor;

‘’قرأ رجل خلف رسول الله صلي الله عليه وسلم فنهاه رسول الله صلي الله عليه وسلم’’

‘’ Bir adam Rasulullah’ın arkasında kıraat etti. Rasulullah onu (kıraattan) men etti’’.

Mekki bin İbrahim, İmamı Ebu Hanife’den aynı senet ile Cabir (r.a.)’tan

‘’انصرف النبي صلي الله عليه وسلم من صلاة الظهر او العصر فقال من قرأ منكم سبح اسم ربك الأعلي فسكت القوم حتي سأل عن ذالك مرارا فقال رجل من القوم انا يا رسول الله فقال رايتك تنازعني او تخالجني القرأن’’

‘’ Rasulullah (s.a.v.) ikindi veya öğlen namazını bitirdi. Ve dedi ki: Sizden kim Âlâ Suresi’ni okudu. Kavim sustu, ta ki Rasulullah (s.a.v.) defalarca sordu. Topluluktan bir adam ‘’Ben ey Allah’ın Rasulü‘’ dedi. Rasulullah (s.a.v.) ‘’Seni benimle kuranda çekişir olduğun halde gördüm.’’

Beş, altı ve yedinci rivayetler ilk senet ile İmamı Ebu Hanife’den merfu olarak Müsned-i Ebi Hanife’de rivayet edilmiştir.

Cabir (r.a.)’ın bu hadisinin birçok farklı senedi vardır. Kelamın özü bu senetlerin bir kısmı sahih, bir kısmı hasen, bir kısmı ise zayıftır. Ancak diğer hadislerle desteklenerek onlar da huccet olur. Bir kısım rivayetler mürseldir ki mürseller ehli ilmin çoğuna göre makbuldür. Cabir (r.a.) ise bazen sadece hüküm kısmını rivayet etmiş, bazen de kıssayı tümüyle anlatmıştır. Nitekim birçok hadisi şerif bu şekilde rivayet edile gelmiştir. O halde hadis farklı rivayetleri ile ispat edilmiştir.

Hadisten istidlal veçhine gelince: İmamın kıraatı mutlak olarak yani cehri veya sırri ile kayıtlanmaksızın cemaatin kıraatının yerine geçiyor ve cemaate kıraatı yasaklıyor. (yasaklama veçhini ileride izah edeceğiz). O halde İmamı Malikin yukarıdaki hadis ile nehyi sadece cehriye ait kılması batıldır. Zira 5 ve 7. rivayetlerde olay sırri olan namazlarda gerçekleşmiştir ve sahabenin cehri namazda sakınmış olması sırride sakınmış olmalarına mani değildir.

Hadisten nasıl kıraatın yasak olması anlaşılıyor? Hâlbuki hadis sedece imamın kıraatının cemaatin kıraatının yerine geçmesinden bahsediyor denilirse, biz de deriz ki buradaki nehiy 3 şekilde ispat edilebilir: 1) 6.rivayetteki فنهاه رسول الله‘’Rasulullah onu yasakladı.’’ ifadesi çok açık ve nettir. 2) Rasulullah’ın ‘’Arkamda kim okudu’’ şeklinde defalarca sorması hatta Rasulullah’ın azarlayıcı sormasından sebep oradaki toplumun susması nehye açık bir delildir. Zira okumak da caiz olacak olsa idi Rasulullah bu soruyu ısrarla sormaz idi. O halde kıraatın tahrimen mekruh olması gerektir. Buradaki nehyi, ayet ve ‘’imam okuduğunda susun’’ hadisindeki emir de desteklemektedir. 3) İmamın kıraatı cemaatin kıraatının yerine geçen bir ivaz ve bedeldir. Halef ile asıl olan kıraat ki cemaatin kendi kıraatıdır, toplanamaz. Nitekim abdest ile halefi olan teyemmüm de toplanamaz. İmamın

kıraatı namazda mevcuttur ve aslı onunla toplamak caiz değildir.

Rasulullah (s.a.v.)'tan gelen rivayetlere devam edelim;

اخرج النسائ عن هارون عن زيد عن معاوية عن ابي الزاهرية عن كثير بن مرة الحضرمي عن ابي الدرداء سمعه يقول :سئل رسول الله افي كل صلاة قراءة قال نعم قال رجل من الانصار وجبت هذه فالتفت الي وكنت اقرب القوم منه فقال ما اري الامام اذا أم القوم الا قد كفاهم

Nesâi, Ebu Derda'dan rivayet ediyor: Rasulullah'a ''Her namazda kıraat var mıdır?'' diye soruldu. Rasulullah ''evet'' dedi. Ensardan bir adam ''Bu vacip oldu'' dedi. Bana yöneldi. Ben ona kavmin en yakını idim. Ve dedi ki: İmamı, kavme imamlık ettiğinde ancak onlara yeter olarak görüyorum.

Nesâi hadisin sonunun Ebu Derda'ya ait olduğunu iddia ediyor. Bunu kabul etsek bile bu gibi namazla ilgili meseleler akıl ile bilinecek türden olmadığından hükmen merfudur. Hâlbuki yukarıdaki merfu hadislerle bunun bir ziyade değil Rasulullah'ın sözü olması daha kuvvetlidir.

Sahabeye ait hadislere gelince (ki bunlar az önce beyan ettiğimiz gibi hükmen merfudur.) ;

İmamı Malik Muvatta'da, Nafi'den İbni Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: ''Sizden biri imamla namaz kıldığında imamın kıraatı ona yeter''. İbni Ömer de imam ile okumaz idi.

İmamı Muhammed, Ubeydullah ibni Ömer ibni Hafs ibni Âsım ibni Ömer ibni Hattab'tan, o Nafi'den, o da İbni Ömer'den ''Kim imamın arkasında kılar ise imamın kıraatı onun kıraatıdır.'' hadisini rivayet etmiştir.

İmamı Muhammed, Abdurrahman'dan, o Enes bin Sîrîn'den, o da İbni Ömer'den '' İmamın kıraatı sana yeter.'' şeklinde rivayet etmiştir.

Bu hadislerin hepsinin senedi güzeldir ve üzerine konuşulmamıştır.

İmamı Muhammed, Süfyan İbni Uyeyne'den, o Mansur ibni Mu'temer'den, o Ebi Vail'den rivayet etti: Abdullah ibni Mesud'a imamın arkasında kıraattan soruldu. İbni Mesud dedi ki: ''Sus, zira namazda bir meşguliyet vardır. İmamın kıraatı sana yeter''.

İmamı Muhammed, Davud bin Kays'ten, o Muhammed bin Aclan'dan rivayet etmiştir ki Ömer bin Hattab dedi: ''Keşke imamın arkasında okuyanın ağzında taş olsaydı''.

Ömer (r.a.)'tan ''benim arkamda olsan da oku '' rivayeti olsa da öncelikle bu rivayet mutlaklığı ile ayete zıttır ve şazdır. Sıhhatini kabul ederek iki hadis arasında tezat vardır desek bile nehiy, emir üzerine her daim takdim ettirilir. O halde bu rivayet makbuldür.

İmamı Muhammed, Davud bin Kays'tan, o Sad bin Ebi Vakkas'ın bazı çocuklarından rivayet ediyor ki: Sâd bin Ebi Vakkas dedi; ''İmamın arkasında okuyanın ağzında kor olmasını isterdim.'' Hadisteki çocukların kim olduğu meçhul olsa bile zarar vermez. Zira Hanefilere göre râvi her zaman sikalardan

rivayet ediyor ise münkati hadis makbuldür. Nitekim senetteki Davud öyledir.

İmamı Malik, Vehb bin Keysan'dan rivayet ediyor ki: O, Cabir bin Abdullah (r.a.)'tan ''İmamın arkasında kılan hariç kişi fatihayı okumadan bir rekât kılar ise namaz kılmamıştır.'' dediğini işitti. (Tirmizi bu hadise hasen sahih demiştir)

İmamı Malik ve Muhammed'in rivayetleri Muvatta'da mevcuttur.

İbnü Ebi Şeybe Musannef adlı eserinde, Cabir (r.a.)'tan ''İmam sesli veya sessiz okuduğunda sen kıraat etme'' ifadesini rivayet etmiştir.

İmamı Tahavî, Hammad bin Seleme yolu ile rivayet etmiştir ki Ebu Hamza, İbni Abbas'a sordu:''İmam önümde iken okuyayım mı?'' Cevaben ''hayır'' dedi.

İbnü Ebi Şeybe ve Abdurrazzak Musanneflerinde Ali bin Ebu Talib (r.a.)'tan şu hadisi rivayet ettiler: ''Kim imamın arkasında okur ise fıtrata hata etmiştir''. Bu hadis senedi ile zayıf olsa bile geride hadisler ile manen desteklenerek makbul olur.

İmamı Müslim, Atâ bin Yesar'dan rivayet etmiştir ki: Atâ Zeyd bin Sabit'e imamın arkasında kıraattan sordu: Zeyd: ''İmamla beraber hiçbir şeyde kıraat yoktur'' dedi.

İmamı Tahavî, Atâ bin Yesar'dan rivayet etmiştir ki: Atâ, Zeyd bin Sabit'in ''İmamın arkasında namazlardan hiçbirinde bir şey okunmaz'' dediğini duydu.

İmamı Muhammed Muvatta'da, Davud bin Kays'tan, o Amr bin Muhammed bin Zeyd'den, o Zeyd bin Sabit'in torunu Musa'dan, o da Dedesinden: ''Kim ki imamın arkasında kıraatta bulunur ise onun namazı yoktur'' dediğini naklediyor. Bu rivayet Zeyd bin Sabit'ten ''Kim ki imamın arkasında okudu onun namazı tamdır ve iade etmesine gerek yoktur'' rivayetine zıt değildir. Zira ilk hadis ile namazı kâmil değildir anlaşılır. İkinci hadis ile namazının kifayet edeceği anlaşılarak cem edilir.

Ve yine Ayni, Abdullah ibni Yâkub Es-Senbuzi'nin Keşfü-l Esrarından şunu nakletmiştir: Sahabeden Ebubekr, Ömer, Osman, Ali, Abdurrahman bin Avf, Sâd bin Ebi Vakkas, Abdullah bin Mesud, Zeyd bin Sabit, Abdullah bin Ömer ve İbni Abbas (R.a.) imamın arkasında kıraatı şiddetle nehyedenlerdendi. Senetleri orada mevcuttur.

Tabiîne gelince: İmamı Muhammed Muvatta'da İsrail bin Yunus'tan, o Mansur'dan, O da İbrahim En-Nehaî'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: ''İmamın arkasında ilk okuyan itham olunan bir adamdır''.

Akli delil olan kıyasa gelince: Nasıl ki icma ile rükûda imama yetişen kişinin kıraatı düşüyor ve imamın kıraatı onun kıraatı sayılıyor ise başta yetişen için de imamın kıraatı, kıraat sayılır. Bu Şafiîlerin aleyhine çok kuvvetli bir delildir.

Bu nakillerden anladığımız üzere Hanefi mezhebinin görüşleri muarızların dediği gibi Kuran ve Sünnete zıt ve aykırı değil bilakis tam bir şekilde bağlıdır. Nitekim bu meselede naklî ve aklî deliller bakımından diğer

görüşlerden daha ağır basması ile bunu anlamış olduk. Tabi bu diğer görüşlerin delilsiz ve asılsız olduğunu gerektirmez. Nitekim bu konuda İmamı Muhammed Muvatta'da, Usame bin Zeyd'den rivayet etmiştir: Usame, Kasım bin Muhammed'e kıraat meselesinden sormuş ve Kasım:'' Eğer terk edersen kendisine uyulan bir topluluk (Sahabe) onu terk etmiştir. Eğer okur isen kendisine uyulan bir topluluk (Sahabe) onu okumuştur'' şeklinde cevap vermiştir. Bu da bize şu manayı ifade etmektedir;

''Her bir imamımız hak üzeredir, hangisine uyar isen hidayete erersin''

ومن الله التوفيق

(Kaynaklar: Yazıda genel olarak Şeyh Muhammed Senbeliye ait Tensiku'n-Nizam fi Müsnedi'l-İmam eseri göz önüne alınmıştır ve senetlerde daha net ve tafsilatlı detaylar için oraya müracaat edilmesi tavsiye olunur. Bunun yanında Abdulhay El-Leknevi'nin Muvatta üzerine yazdığı Et-Taliku-l Mümecced eserinden çokça istifade edilmiştir. İbnü Kudamenin Muğni adlı eseri, El-Mevsuatu-l Kuvetiye, Zuhayli'ye ait Fıkhu-l İslam ve Edilletuhu, Bedaî ve Bînaye gibi kitablardan da istifade edilmştir.)